

Research Article

Vol. 30, No. 24, Fall-Winter 2024, p. 39-62

Assessment of Financial Literacy Levels among Prisoners and its Impact on Crime Recidivism and Return to Prison

Razieh Saberi ^{1*} , Ali Saffari ² , Abbas Rezaei ³

- 1- Assistant Professor in the Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Theology, and Political Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
(* - Corresponding Author Email: r.saberi@srbiau.ac.ir)
- 2- Associate Professor in the Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.
- 3- Ph.D. student in Criminal Law and Criminology and supervisor at the judicial complex in Evin, Tehran, Iran.

Received: 14 October 2023
Revised: 24 December 2023
Accepted: 24 February 2024
Available Online: 24 February 2024

How to cite this article:

Saberi, R.; Saffari, A. & Rezaei, A. (2024). Assessment of Financial Literacy Levels among Prisoners and its Impact on Crime Recidivism and Return to Prison. *Encyclopedia of Economic Law Journal*, 30(24): 39-62.

(In Persian with English abstract).

<https://doi.org/10.22067/economlaw.2024.85825.1337>

1- INTRODUCTION

Various studies have demonstrated that ex-convicts face challenges upon release from prison that can potentially encourage them to repeat criminal activities and return to incarceration. Research indicates that factors such as the social environment within prisons, inappropriate classification, housing conditions, and the lack of services and facilities within prisons, as well as post-release issues like social rejection and insufficient care services, can play a role in the recurrence of criminal behavior among former inmates. Financial factors, such as lack of independent financial income and financial difficulties, can also be primary reasons for committing crimes and returning to prison. Financial literacy is recognized as a crucial factor in this context. Insufficient financial literacy may lead prisoners to inadequately address financial problems, exposing them to financial difficulties. Increasing financial literacy can help them make better financial decisions and prevent the recurrence of criminal activities. The human capital theory suggests a connection between the financial literacy level of prisoners and the rate of crime recurrence. According to this theory, individuals with lower financial literacy may be more likely to return to economically disadvantaged areas, increasing the likelihood of repeating criminal behavior. Therefore, emphasizing the creation of job opportunities post-release and a combination of financial literacy education and vocational skills can assist former offenders in moving towards a stable life free from crime.

2- PURPOSE

The aim of the current research is to examine the level of financial literacy among prisoners in Tehran Central Prison. Subsequently, the relationship between their financial literacy level and variables such as age, education level, marital status, type of crime (since in this study, prisoners include thieves and fraudsters as a representative sample of society), and the rate of crime recurrence and return to prison will be assessed. It is expected that there will be a positive relationship between education level and age with the financial literacy of prisoners, meaning that as the education level and age increase, the level of financial literacy of prisoners will also increase. In comparing thieves and fraudsters, the assumption is that the financial literacy level of fraudsters will be higher. Married individuals are also expected to have higher financial literacy compared to unmarried prisoners. Ultimately, it is anticipated that the relationship between the rate of crime recurrence and return to prison and the level of

financial literacy will be inverse, meaning that as the level of financial literacy increases, the rate of crime recurrence and return to prison will decrease.

3- METHODOLOGY

This research is categorized as an applied research based on its objective and, from the perspective of data collection method, falls into the category of descriptive-survey research. The data collection tool used is a questionnaire. To design the financial literacy questionnaire in this research, questions presented by Lusardi and Mitchell for research conducted by World Bank committees were employed, and also a questionnaire designed to measure the financial literacy level of countries by the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) and the International Network for Financial Education (INFE) was utilized with slight modifications for localization in the final questionnaire of this research. In terms of validity and reliability, this questionnaire has been validated and localized based on the opinions and considerations of professors and experts in the field. The reliability of the questionnaire was calculated using the Cronbach's alpha method and was determined to be 81%. Each of the questionnaire questions represents one of the main elements of the economy and financial issues, such as inflation, interest rates, discounts, risk, etc. The statistical population of this research, for completing the questionnaires, consists of male prisoners convicted of theft and fraud present in the central prison (Fashafoyeh) in Greater Tehran. In total, at the end of the process, about 556 completed questionnaires were obtained. Out of this number, 481 questionnaires were complete and accurate, and 75 questionnaires were incomplete and excluded from the evaluation process. For the analysis of the collected data, initially descriptive statistics, which focuses on the examination of demographic variables such as gender and education level, will be investigated. Then, for examining the research questions, analysis of variance and Pearson correlation coefficient tests will be used. But before that, to determine the distribution of the sample population, the Shapiro-Wilk test will be used. It is worth mentioning that all these processes were performed using SPSS 24 software. The significance level for the tests performed is set at 0.05.

4- FINDINGS

There is a significant difference in the financial literacy levels of prisoners based on their marital status. A comparison of the average scores of the sample individuals, categorized by marital status, indicates that the financial literacy of married individuals is higher than that of single individuals. Regarding the impact of education levels on the financial literacy of prisoners, a comparison of the average scores of the sample individuals, categorized by education levels, reveals that the financial literacy of individuals with education levels ranging from high school diploma to postgraduate is higher than those with education levels below diploma. In other words, with an increase in literacy levels, the financial literacy of the sample individuals also shows an upward trend. A comparison of the average scores of the sample individuals, categorized by age, also indicates that the financial literacy of individuals aged 31 and older is higher than those with an age of 30 or younger. In other words, with an increase in age, the financial literacy of the sample individuals also increases. Differentiating between the two types of crimes, fraud and theft, the findings show that the financial literacy of prisoners convicted of fraud is higher than that of prisoners convicted of theft. Regarding the last and most significant hypothesis, the findings demonstrate a significant difference in the financial literacy levels of the sample individuals, categorized by the rate of crime recurrence and return to prison. The financial literacy of individuals with a one-time and two-time crime recurrence and return to prison is higher than those with a three-time and four-time recurrence. In other words, a comparison of the average scores of the sample individuals, categorized by the rate of crime recurrence and return to prison, indicates that higher financial literacy is associated with lower rates of crime recurrence and return to prison.

5- CONCLUSION

The findings indicate a parallel alignment with the theories of financial literacy and human capital. Financial illiteracy is identified as one of the obstacles to wealth accumulation among former prisoners. Reintegrating former prisoners into society, particularly those with little or no financial experience, exposes them to initial challenges and may impact the likelihood of crime recurrence. Upon release, ex-convicts may face a long and challenging journey to build the necessary wealth for a stable future, even if they secure a steady job. As a result, they remain indifferent to the general society and are vulnerable to economic crises. Enhancing asset accumulation capabilities through financial literacy can provide a safety net for former prisoners to navigate through tough financial times, often accompanied by unemployment. Both theoretical and survey data presented in this study highlight the

necessity of financial literacy education in correctional and rehabilitation institutions. Without such education, many former offenders are inadequately prepared for reintegration into society upon release, potentially leading to increased rates of crime recurrence. This doesn't imply that other aspects of reentry programs, such as vocational training, are not valuable. Therefore, financial literacy education should be an integral part of any reentry program, alongside other components, to ensure comprehensive support for individuals transitioning back into society. In addition to these findings, it can be emphasized that financial literacy education not only serves as a tool to reduce the rate of crime recurrence but also plays a crucial role in empowering prisoners for life after incarceration. Financial literacy education for prisoners, with a focus on post-release care, is a comprehensive and effective solution to improve their lives after freedom. This education enables prisoners to acquire essential financial skills and gives them the ability to confront economic challenges post-release. One key aspect of financial literacy education in the realm of post-release care is budget management training. By learning income and expense management strategies, prisoners can optimize their financial resources and prevent financial difficulties. Therefore, it is recommended that educational programs in prison environments, especially financial literacy education, be emphasized. These programs not only assist prisoners in managing their financial problems and moving towards a stable life but also foster positive connections with society after release. In conclusion, this research demonstrates that social and governmental institutions can play a crucial role in reducing crime and encouraging the positive reintegration of ex-convicts into society by establishing new and up-to-date educational programs on financial literacy in prison environments. It seems that the coverage of financial and economic education programs for individuals under 18 years old in correctional institutions, as well as in schools, holds greater significance. Such a policy, aimed at increasing the level of literacy and financial skills through education, encompasses not only prisons and correctional institutions but all crucial educational environments, including universities and schools, enhancing the effectiveness of educational programs in promoting financial skills and reducing crime.

Keywords: Financial Literacy, Financial Management, Economic Improvement, Crime Recidivism, Prisoners

مقاله پژوهشی

دوره ۳۰، شماره ۲۴، پاییز و زمستان ۱۴۰۲، ص ۶۲-۳۹

سنجش سطح سواد مالی زندانیان و تأثیر آن بر نرخ تکرار جرم و بازگشت به زندان

راضیه صابری^{۱*}، علی صفاری^۲، عباس رضایی^۳

دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۲۲ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۰۵

چکیده

موفقیت در بازگشت زندانیان به جامعه به عنوان یک موضوع چندبعدی، به عوامل گوناگونی همچون: پشتیبانی اجتماعی، آموزش و مهارت‌آموزی، شغل و اشتغال و تغییر نگرش اجتماعی وابسته است، اما به نظر می‌رسد مهم‌ترین عامل، پشتوانه مالی است. یکی از جوانب ناظر به پشتوانه مالی که تاکنون توسط جرم‌شناسان نادیده گرفته شده است، سواد مالی و ارتباط آن با نرخ تکرار جرم و بازگشت به زندان می‌باشد. سواد مالی به توانایی افراد برای درک و مدیریت مفاهیم مالی، اطلاعات مالی و تصمیم‌گیری هوشمندانه در زمینه مالی اطلاق می‌شود. فرضیه اصلی این تحقیق این است که سواد مالی به عنوان یکی از مفاهیم مهم اقتصادی، معکوساً با نرخ تکرار جرم در ارتباط است. افراد با سواد مالی بهتر، قادر به مدیریت مناسب ثروت و بهبود وضعیت اقتصادی خود هستند که این ممکن است باعث کاهش احتمال ارتکاب جرم، به‌ویژه جرایم مرتبط با نیازهای اقتصادی، گردد. در این مطالعه، داده‌ها از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی از بین ۵۵۶ نمونه از زندانیان دو جرم سرقت و کلاهبرداری در زندان مرکزی (فشافویه) تهران بزرگ جمع‌آوری شدند. جامعه آماری پژوهش حاضر زندانیان تحقیق با استفاده از آزمون شاپیرو ویلک بر روی نمونه جامعه انجام شده و تمامی مراحل با استفاده از نرم افزار SPSS24 اجرا گردیده است. به منظور بررسی فرضیات فرعی و اصلی، از تحلیل واریانس و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

یافته‌های حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که بین متغیرهای مورد بررسی، از جمله سطح تحصیلات، سن و تاهل با سواد مالی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج نشان می‌دهد که رابطه بین سواد مالی و نرخ تکرار جرم و بازگشت به زندان از نوع معکوس است. این تحقیق همچنین نشان می‌دهد که مجرمان کلاهبردار نسبت به سارقین، سطح سواد بالاتری دارند. به نظر می‌رسد که آموزش سواد مالی و اقتصادی در کنار آموزش مهارت‌های شغلی، بخش قابل توجهی از برنامه‌های آزادسازی مؤثر است. این آموزش به زندانیان مهارت‌های لازم برای مدیریت امور مالی محدود را ارائه می‌دهد و مانع قرارگرفتن آن‌ها در مسیر شکست بلافاصله پس از آزادی می‌شود.

واژگان کلیدی: سواد مالی، مدیریت امور مالی، بهبود وضعیت اقتصادی، تکرار جرم، زندانی.

طبقه بندی JEL: (k14)

۱. استادیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

(نویسنده مسئول: Email: r.saberi@srbiau.ac.ir)

۲. دانشیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

۳. دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی و سرپرست مجتمع قضایی اوین تهران، ایران.

مقدمه

محکومان اغلب با اتمام مدت حبس و در هنگام بازگشت به جامعه با مشکلاتی مواجه می‌شوند که دلیل آن تحصیلات اندک، مهارت‌های شغلی نسبتاً کم، کمبود امکانات مالی و عوامل استرس‌زای مالی است (Glidden & et.al, 2018:378). به همین سبب تعداد زیادی از زندانیان پس از آزادی و شکست در ادغام شدن با جامعه، مجدد مرتکب جرم شده و به زندان باز می‌گردند. بر اساس تحقیقات مربوط به ورود مجدد به زندان، ۴۶ درصد افرادی که از زندان‌ها آزاد می‌شوند، دوباره به زندان‌ها بازمی‌گردند، چرا که جرم را تکرار می‌کنند.^۱

در خصوص عوامل ارتکاب مجدد جرم توسط زندانیان پس از آزادی و بازگشت به زندان، تحقیقات متعددی با تلاش جرم‌شناسان انجام شده و عوامل مختلفی در این خصوص ذکر گردیده است. در این تحقیقات نشان داده شده که بین محیط اجتماعی زندان یا به عبارت دیگر، خرده فرهنگ زندانیان، وضعیت نامناسب طبقه‌بندی، اسکان زندانیان و همچنین وضعیت نامناسب خدمات‌دهی و امکانات رفاهی در زندان، محیط نامناسب زندگی، طرد اجتماعی و برچسب انحراف در خارج از زندان، توسط خانواده، دوستان و نهادهای رسمی و غیر رسمی، نداشتن اعتماد اجتماعی و در نهایت کم بودن خدمات‌دهی مراکز مراقبت بعد از خروج از لحاظ خدمات مددکاری اجتماعی، مشاوره و اعطای تسهیلات بانکی برای ایجاد اشتغال از یک سو و تکرار جرم و بازگشت مجدد به زندان همبستگی و ارتباط معناداری وجود دارد (Mehdipour & et. al, 2021:74-; Kafashi, 2008:64-68). تحقیقات دیگری به تأثیر عامل مالی به عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌های موفقیت در ورود مجدد محکومان به جامعه اشاره کرده‌اند (Holzer & et. al, 2001:463; Seiter, 2002:51). در این تحقیقات نشان داده شده که مجرمان سابق در مقایسه با عموم مردم در معرض مشکلات مالی بیشتری قرار دارند، زیرا بسیاری مجبورند برای حمایت مالی به خانواده و دوستان خود تکیه کنند. به محض ورود اولیه در جامعه، این کمبود درآمد مالی احتمالاً بهبود نمی‌یابد و آنها اغلب از نظر رسیدن به اهداف مالی با مشکلات زیادی روبرو هستند (Martin, 2011:134). بسیاری از مجرمان سابق در مقایسه با کسانی که هرگز زندانی نشده‌اند از حیث درآمد محدود یا حتی نداشتن درآمد در معرض خطر بیشتری قرار دارند و این عامل آن‌ها را به سمت

ارتکاب مجدد جرم و بازگشت به زندان هدایت می‌کند (Marbley & Ferguson, 2005:644). با این حال، درآمد به تنهایی همیشه پایه مالی کافی و قوی نیست و باعث موفقیت بلندمدت نمی‌شود. بلکه، مفهوم سواد مالی برای کشف رابطه ظریف بین درآمد و تکرار جرم قابل استفاده است.

در طول سال‌ها مطالعاتی برای اندازه‌گیری سطح سواد مالی شهروندان (Diyanti Dilami & Haniehzhadeh, 2015: 132-135)، دانش آموزان (Roshandel & et.al, 2017:82-83)، کارکنان ادارات دانشجویان (Mozni & et.al, 2014: 14-15)، مدیران شرکت‌ها (Salehi Kordabadi & et.al, 2021:142-145) انجام شده است. این مطالعات به طور کلی نشان می‌دهد که سطح سواد مالی در بین افراد این گروه‌ها نسبتاً پایین است. اما سنجش سطح سواد مالی زندانیان و تأثیری که تصمیمات مالی پرخطر بر سلامت مالی و آینده فرد زندانی می‌گذارد، به عنوان یک عامل مستقیم در ورود موفق به جامعه و کاهش احتمال تکرار جرم مورد بحث قرار نگرفته است. اگرچه موضوع سواد مالی از اقتصاد نشات گرفته است، اما اهمیت درک سواد مالی برای ورود مجدد و موفق زندانیان به جامعه و مهمتر از آن، کاهش احتمال تکرار جرم مهم است. علیرغم این موضوع، بررسی تجربی سواد مالی و عادات مالی افرادی که در حال حاضر در زندان هستند تا حد زیادی توسط محققان جرم‌شناس نادیده گرفته شده است.

از دهه ۱۹۹۰، موضوع سواد مالی در تحقیقات علمی افزایش یافته است (Bernheim, 1995:11-13). اگرچه سواد مالی در مطالعات آکادمیک به‌طور متفاوتی مفهوم‌سازی شده است، اکثر تحقیقات از سه مفهوم اصلی که توسط لوساردی و میچل (Lusardi & Mitchell, 2008:415) مشخص شده‌اند، یعنی بهره مرکب، تورم و تنوع ریسک استفاده کرده‌اند. با وجود اینکه سواد مالی بخش مهمی برای دستیابی به موفقیت شخصی است، اما تحقیقات سازمان تنظیم مقررات صنعت مالی^۲ به این نتیجه رسید که بسیاری از گروه‌های جمعیتی در معرض خطر داشتن سطوح پایین تر سواد مالی و برنامه ریزی مالی هستند (FINRA Investor Education Foundation, 2013). همچنین، با توجه به تحقیقات مرکز جهانی سواد مالی^۳ در بین کشورهای دنیا ایران نرخ سواد مالی ۲۰ درصد را در سال ۲۰۱۸ به خود اختصاص داده است. نظرسنجی موسسه رتبه‌بندی S&P نشان می‌دهد

^۲. FINRA

^۳. GFLEC

^۱. <https://parsi.euronews.com/2017/08/09/iran-vulnerability-and-social-crime>

سطح تحصیلات و سن با سواد مالی زندانیان رابطه مثبت باشد، یعنی با افزایش سطح تحصیلات و سن سطح سواد مالی زندانیان نیز افزایش یابد. در مقایسه بین مجرمین سارق و کلاهبردار نیز فرض آن است که سطح سواد مالی زندانیان کلاهبردار بیشتر باشد. از افراد متاهل هم در مقایسه با زندانیان مجرد سواد مالی بالاتری انتظار می‌رود. در نهایت انتظار آن است رابطه بین نرخ تکرار جرم و بازگشت به زندان و سطح سواد مالی رابطه معکوس باشد، یعنی با افزایش سطح سواد مالی، نرخ تکرار جرم و میزان بازگشت به زندان کاهش یابد.

نتایج این مطالعه می‌تواند پیامدهای مهمی برای سیاست‌گذاری و کمک به تأیید افزایش نیاز به برنامه‌های آموزش مالی در زندان و مؤسسات اصلاح و تربیت به‌عنوان وسیله‌ای برای کاهش میزان تکرار جرم و ورود مجدد و موفق مجرم سابق به جامعه داشته باشد.

مبانی نظری

۱. مفهوم سواد مالی

در خصوص سواد مالی تعاریف متعددی ارائه شده است. لوساردی بیان می‌کند که سواد مالی شامل مفاهیم مالی پایه مانند ارقام^۲، تورم^۳، ارزش زمانی پول^۴، نرخ بهره^۵ و ریسک^۶ است (Lusardir, 2008:1). در تعریف دیگر از سواد مالی آمده است، این مفهوم ترکیبی از دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای مالی است که برای افراد به منظور اتخاذ تصمیمات مالی قابل اعتماد و همچنین دستیابی به رفاه مالی ضروری است (Halilovic & et.al, 2019:839). در این بین سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۸ گسترده‌ترین تعریف را ارائه می‌دهد: «ترکیبی از آگاهی، دانش، مهارت، نگرش و رفتار لازم برای تصمیم‌گیری‌های مالی صحیح و در نهایت دستیابی به رفاه مالی فردی» (OECD, 2005). در نهایت باید گفت سواد مالی به معنای

ایران در بین ۱۴۴ کشور، رتبه ۱۳۰ را در سال ۲۰۱۶ کسب کرده است. شایان ذکر است مجله تهران تایمز در سال ۲۰۱۷ به نرخ سواد مالی ۲۰ درصد و جایگاه ۱۳۰ ایران در بین ۱۴۴ کشور اشاره کرده است. در بازار سرمایه ایران نیز، مرکز پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی سازمان بورس و اوراق بهادار با توزیع پرسشنامه و مصاحبه مستقیم به این نتیجه رسید که سرمایه‌گذاران خرد فعال در بازار سرمایه کشور، نسبت به مفاهیم ابتدایی مالی نیز سواد کافی در اختیار ندارند.^۱ همچنین، مرکز افکارسنجی سرمایه با انجام پیمایش کشوری در ۲۸ اسفند ۱۴۰۱ و با لحاظ پارامترهای گوناگون از پایین بودن نرخ سواد مالی مردم ایران خبر داد.^۲

نبود یا کمبود سواد و برنامه‌ریزی مالی نه تنها برای عموم مردم نگران‌کننده است، بلکه نقش مهمی را برای زندانیان به‌عنوان گروه‌های آسیب‌پذیر در برنامه‌ریزی آن‌ها برای ادغام مجدد با جامعه پس از آزادی ایفا می‌کند. مسئله دانش مالی «گروه‌های آسیب‌پذیر» نه تنها برای محققان اقتصاد، بلکه برای عدالت کیفری نیز ضروری است تا بدین طریق توانایی آن‌ها برای ثبات مالی و ادغام در جامعه افزایش یابد؛ زیرا افزایش سواد مالی ممکن است به افراد زندانی این امکان را بدهد که ابزارهایی برای شناسایی مؤسسات مالی واقعی فراهم کنند، آن‌ها را قادر می‌سازد تا دارایی‌های خود را بهتر مدیریت کنند و از رکود مالی که با افزایش احتمال تکرار جرم مرتبط است اجتناب کنند (Petersilia, 2001:7).

در پژوهش حاضر هدف آن است سطح سواد مالی زندانیان در زندان مرکزی تهران مورد بررسی قرار بگیرد. سپس ارتباط بین سطح سواد مالی آنان با متغیرهایی همچون سن، سطح تحصیلات، تاهل، نوع جرم (با توجه به اینکه در پژوهش حاضر زندانیان سارق و کلاهبردار به عنوان جامعه نمونه بوده‌اند) و نرخ تکرار جرم و بازگشت به زندان سنجیده شود. انتظار می‌رود بین

۱. <https://omidfa.ir/entry/>

۲. <https://www.ecc.news/fa/news/222624/nrkh-swad-maly-kshwr-chn-drsd-ast>

۳. Numbers

۴ - در سواد مالی، ارقام به اطلاعات عددی اشاره دارد که در ارقام مالی، گزارشات مالی، و سایر مرتبط با مسائل مالی قرار دارند. این ارقام می‌توانند شامل درآمد، هزینه‌ها، دارایی‌ها، و بدهی‌ها باشند.

۵. Inflation

۶ - تورم افزایش عمومی و پیوسته در سطح قیمت‌ها است. ارقام اقتصادی معمولاً با در نظر گرفتن نرخ تورم اصلاح می‌شوند.

۷. Time Value of Money

- این اصل می‌گوید که یک واحد پول در آینده ارزش بیشتری نسبت به همان واحد پول در حال حاضر دارد. این اصل به عنوان یکی از مهمترین اصول در سواد مالی و سرمایه‌گذاری شناخته می‌شود.

۶. Interest Rate

- نرخ بهره نشان‌دهنده درصدی است که بر مبنای آن یک سرمایه‌گذاری به تولید سود یا تعهد بدهی منجر می‌شود.

۷. Risk

- ریسک به احتمالات و اثرات ناشی از عدم قطعیت در موفقیت یا شکست یک تصمیم مالی اشاره دارد.

۸. OECD

باعث می‌شود که بسیاری از مردم قربانی وام‌های غارتگرانه، کلاهبرداری و نرخ‌های بهره بالا شوند که می‌تواند منجر به ورشکستگی آن‌ها شود.

۲. نظریه سرمایه انسانی^۷ و سواد مالی

مفهوم سرمایه انسانی ریشه در ادبیات اقتصادی دارد. در حقیقت، ویژگی‌های کیفی افراد سرمایه آن‌ها هستند. سرمایه انسانی نه سرمایه فیزیکی و نه سرمایه مالی محسوب می‌شود، بلکه سرمایه انسانی به‌عنوان دانش، مهارت، خلاقیت و سلامت فرد تعریف شده است. تحصیل علم و دانش چه از طریق نظام آموزشی (دبستان، دبیرستان و دانشگاه) و چه از طریق آموزش ضمن کار و خدمت، نمونه‌هایی از سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی به شمار می‌آید. تئودور شولتز و گری بکر دو تن از اقتصاد دانان معاصر هستند که تئوری سرمایه انسانی را از مراحل کلاسیک و ابتدایی خود به‌صورت پیشرفته و تحلیلی امروزی ارائه کرده‌اند. آموزش و پرورش تنها در دبستان، دبیرستان و دانشگاه نیست، بلکه هر نوع آموزش و یادگیری چه به صورت رسمی و یا غیر رسمی در داخل یا خارج از این محل‌ها را نیز شامل می‌شود (Emadzadeh, 2016:79). براساس نظریه سرمایه انسانی افرادی که در فعالیت‌هایی مانند آموزش، آموزش در حین کار و رفتارهای سالم شرکت می‌کنند، رفاه مالی آینده آن‌ها از طریق افزایش بهره‌وری افزایش می‌یابد (Gillies, 2015:2).

نظریه سرمایه انسانی ادعا می‌کند که اشخاص با شروع زندگی دارای یک سرمایه اولیه هستند و هدف آموزش، گسترش مهارت‌ها و دانش افراد است. این دیدگاه معتقد است که ارتقاء مهارت‌ها و دانش افراد به‌ویژه در زمینه‌های آموزش، آموزش در حین کار و رفتارهای سالم، به افزایش بهره‌وری و در نتیجه بهبود رفاه مالی آن‌ها منجر می‌شود. (Hai & Heckman, 2017:11). افراد زندانی به‌دلیل حبس، احتمالاً دارای سرمایه انسانی کمتری هستند و عموماً به آموزش نیاز دارند. با ارائه آموزش‌های مالی به موقع و مرتبط، سرمایه انسانی زندانیان و مجموعه مهارت‌های شخصی و دانش آن‌ها افزایش می‌یابد و منجر به کسب دانش می‌شود. در این راستا، نظریه شرمساری بازپذیرنده^۸ نیز بر لزوم

داشتن دانش و مهارت‌های لازم برای مدیریت موفقیت‌آمیز و هوشمندانه امور مالی خود است. افراد با داشتن سواد مالی قادرند بهترین تصمیمات ممکن را در زمینه‌های مختلف مالی گیرند و زندگی مالی بهتری را تجربه کنند. در نهایت باید اشاره کرد بیشتر تعاریف مفهومی سواد مالی در پنج گروه زیر تقسیم می‌شوند: (۱) دانش مفاهیم مالی، (۲) توانایی برقراری ارتباط درباره مفاهیم مالی، (۳) توانایی و استعداد در مدیریت امور مالی شخصی، (۴) مهارت گرفتن تصمیم‌های مالی مناسب و (۵) داشتن اعتماد به نفس در برنامه ریزی مؤثر برای نیازهای مالی آینده (Remund, 2010:279).

عناصر اصلی سواد مالی عبارتند از: **آگاهی**^۱ از اصول و مفاهیم مالی از جمله بودجه‌بندی، سرمایه‌گذاری، بدهی، بیمه، مالیات و دیگر مسائل مالی؛ **فهم**^۲ از ارتباطات و اثرات تصمیمات مالی؛ **مهارت**^۳ در اجرای تصمیمات مالی و اجرای بهترین راهکارها؛ **توانایی اتخاذ تصمیمات**^۴ مالی به‌صورت هوشمند و منطبق با اهداف شخصی یا خانوادگی؛ **پایداری مالی**^۵ یا توانایی حفظ تعادل در امور مالی شخصی یا خانوادگی در طول زمان و در نهایت **حقوق مصرف‌کننده**^۶، یعنی شناخت حقوق و تعهدات مصرف‌کننده در معاملات مالی، مثل حقوق بیمه، حقوق قراردادهای، و سایر مسائل حقوقی مرتبط با امور مالی (Smith, 2023:130-136). حقوق مصرف‌کننده به تعبیر برخی از نویسندگان، مبنای حق آزادی و رهایی از وابستگی مالی به دیگران است. «زیرا انسان اگر از بند نیاز مادی خود رها نباشد نمی‌تواند بندگی خود را از دیگران نیز بگسلد» (Naam, 2017:559). لذا آشنایی و آگاهی از حقوق مصرف‌کننده در کنار سایر عناصر سواد مالی باعث کاهش وابستگی مالی محکومان به دولت و جامعه و پیشبرد اقتصادی امور مالی خود پس از آزادی می‌گردد. سواد مالی اهمیت بسیاری در زندگی مدرن دارد و به افراد امکان می‌دهد تا با چالش‌ها و فرصت‌های مالی به بهترین شکل ممکن برخورد کنند. این مفهوم به تربیت افراد برای انجام تصمیمات مالی هوشمندانه و ایجاد امنیت مالی در زمینه‌های مختلف زندگی می‌پردازد. سواد مالی بر همه گروه‌های سنی و تمام سطوح اجتماعی-اقتصادی تأثیر می‌گذارد. بی‌سوادی مالی

6. Consumer Rights

7. HCT

8. Reintegrative Shaming Theory

1. Knowledge

2. Understanding

3. Skill

4. Decision-Making

5. Financial Stability

کننده قوی برای تکرار جرم است و کمبود درآمد رابطه مثبتی با تکرار جرم در آینده دارد و کسانی که سواد مالی پایین‌تری دارند، توانایی درآمد زایی و انباشت دارایی ندارند، لذا احتمال ارتکاب مجدد جرم، به ویژه سرقت، حمله و کلاهبرداری و بازگشت به زندان برای مجرمان سابق با درآمد و سواد مالی اندک افزایش می‌یابد (Fox & et.al, Drotárová & et.al, 2021:23-24)؛ همچنین (2005:209).

آموزش شغلی در نهادهای اصلاح و تربیت، به طوری که مجرمان سابق بتوانند پس از آزادی از زندان شغلی پیدا کنند، ممکن است درآمدی برای زندانیان سابق فراهم کند؛ اما درآمد فقط نیازهای کوتاه مدت فرد را برآورده می‌کند (Martin, 2011:135-138). ضمن آنکه اگر پس از آزادی کارفرمایی مجرم سابق را به علت داشتن سابقه کیفری استخدام نکند یا حتی استخدام کند، اما بعد از مدتی مجرم سابق شغل خود را از دست بدهد یا بیمار شود و دیگر نتواند کار کند، به سرعت برای مجرم سابق این قضیه آشکار می‌شود که به جای تمرکز صرف بر روی شغلی با درآمد ثابت، تمرکز گسترده‌تر وی باید شامل انباشت دارایی و ثروت باشد که در طول یک بحران اقتصادی (مثلاً از دست دادن شغل) اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند. بی‌سوادی مالی یکی از موانع انباشت ثروت از سوی مجرمان سابق و البته عموم مردم است. بنابراین اگر مجرمانی که قرار است از موسسات اصلاح و تربیت آزاد شوند ندانند بودجه چیست، سود چگونه محاسبه می‌شود، چگونه با پول اندک خود می‌توانند سرمایه گذاری درست داشته باشند و بر ثروت خود بیافزایند و به‌طور کلی سواد مالی نداشته باشند، ممکن است حتی اگر شغل ثابتی هم داشته باشند، مسیر سختی برای ساختن ثروت مورد نیاز به منظور ایجاد آینده‌ای با ثبات برای خود داشته باشند؛ در نتیجه، آن‌ها نسبت به اجتماع بی‌تفاوت می‌مانند، در برابر بحران‌های اقتصادی آسیب‌پذیر می‌شوند و تمایل آنان به ارتکاب مجدد جرم افزایش می‌یابد (Galchus, 2014: 783). بنابراین، بدون داشتن سواد مالی و آموزش‌های لازم در این راستا، بسیاری از مجرمان سابق به محض رها شدن در جامعه برای شکست آماده می‌شوند و این تنها می‌تواند نرخ بازگشت مجدد به زندان را افزایش دهد.^۱ به همین دلیل است که آموزش سواد مالی برای مجرمان سابق و همچنین برای زندانیان فعلی مؤسسات کیفری، مثلاً زندان، کانون

آموزش سواد مالی به زندانیان به منظور ارتقا سرمایه انسانی آنان تاکید می‌کند. مطابق این نظریه اگر جامعه به جای ایجاد جدایی و عزت اجتماعی، امکاناتی برای بازگشت فرد مجرم به جامعه ایجاد کند، این فرد احتمالاً بازگردانده شده و با بازگشت او به جامعه با شرمساری بازپذیرنده، احتمال تکرار جرم کاهش می‌یابد (Aliyvardi Nia, 2014: 13-19). یکی از این امکانات، بهبود سرمایه انسانی زندانی از طریق آموزش و افزایش مهارت‌های مالی است. بهبود سرمایه انسانی و مالی زندانیان می‌تواند جزء عوامل مؤثر در ایجاد فرآیند شرمساری بازپذیرنده باشد و به تدریج از تکرار جرم جلوگیری کند. در حقیقت، جامعه با آموزش مهارت‌های مالی لازم به زندانیان به جای عزت و عقب نشانیدن فرد محکوم، سعی در بازگشت او به جامعه با دیدگاهی فراهم می‌کند که به او امکان فرار از گذشته خود و بازسازی زندگی بهتر را بدهد.

۳. رابطه بین سواد مالی و تکرار جرم

یکی از دلایل اصلی که مجرمان سابق مجدد به سمت ارتکاب جرم می‌روند، نداشتن درآمد یا کم درآمد بودن و زندگی در مناطق بسیار محروم است (Sampson & Loeffler, 2010:26; Bjerker, 2010:242). نه تنها مجرمان سابق اغلب به محله‌هایی بازمی‌گردند که از لحاظ مالی بسیار ضعیف هستند و منجر به جرم و جنایت می‌شوند، بلکه بسیاری از آن‌ها ویژگی‌های مشابهی دارند که به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده دانش مالی پایین شناخته شده‌اند. در حقیقت، تحقیقات نشان می‌دهد ویژگی‌های فردی کسانی که دوباره از زندان وارد جامعه می‌شوند، شبیه ویژگی‌های افرادی است که بیشتر در معرض خطر سواد مالی پایین و عادات مالی پرخطر هستند. مجرمان بازگشته به احتمال زیاد جوان و از طبقات اجتماعی پایین‌تر و با تحصیلات اندک هستند (Langan & Levin, 2002:61-62) و کسانی که بیشتر در معرض خطر سواد مالی پایین و استفاده از وام دهندگان غارتگر با سودهای بسیار بالا می‌باشند نیز دارای چنین ویژگی‌هایی هستند (Shobe & et.al, 2013:58-60; Karger, 2004:49). سطوح پایین سواد مالی مجرمان سابق ممکن است احتمال تصمیمات مالی ضعیف آن‌ها و در نتیجه کمبود درآمد آنان را افزایش دهد. با توجه به اینکه درآمد همچنان یک پیش‌بینی

^۱ به زندان داشته‌اند ۵۵ نفر در ازای ۱۰۰۰ نفر زندانی آزاد شده و در سال ۱۴۰۱ که در همان سال بازگشت به زندان داشته‌اند ۴۵ نفر در ازای ۱۰۰۰ نفر زندانی آزاد شده است. (<https://www.farsnews.ir/news>)

^۱ طبق اعلام رییس سازمان زندان‌ها، بازگشت مجدد زندانیان آزاد شده در سال ۱۳۹۹ که در همان سال بازگشت به زندان داشته‌اند ۶۶ نفر در ازای ۱۰۰۰ نفر زندانی آزاد شده، در سال ۱۴۰۰ که در همان سال بازگشت

که افراد زندانی که جوان‌تر یا جزء تحصیلات پایین‌تر هستند، سواد مالی کمتری داشتند (Glidden & Brown, 2017:550-551). تحقیقات مارتین (Martin, 2011:41) به این نتیجه رسید که اکثر افراد زندانی در حین زندان آموزش مالی مناسبی دریافت نمی‌کنند و این امر موانع بیشتری برای موفقیت آنان پس از آزادی ایجاد می‌کند.

یافته‌های تحقیقی در میان زندانیان یزد حاکی از آن است که سطح سواد مالی زندانیان اندک است، البته بین سطح سواد مالی زندانیان و میزان تحصیلات آن‌ها رابطه‌ای وجود ندارد. همچنین در این پژوهش نشان داده شده که بین سواد مالی زندانیان و گرایش آنان به کار آفرینی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. به این معنی که هر چه سواد مالی زندانیان افزایش یابد گرایش به کارآفرینی در آن‌ها افزایش می‌یابد و برعکس هر چه سواد مالی آنان کاهش یابد گرایش به کارآفرینی در آنان نیز کاهش می‌یابد (Mirjalili, 2017:76).

روش‌شناسی

این تحقیق از لحاظ دسته‌بندی بر اساس هدف یک تحقیق کاربردی به حساب آمده و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات توصیفی - پیمایشی است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه است. برای طراحی پرسشنامه سواد مالی پژوهش حاضر از سوالات ارائه شده توسط لوزاردی و میچل برای تحقیقات به عمل آمده توسط کارگروه‌های بانک جهانی و همچنین پرسشنامه طراحی شده جهت اندازه‌گیری سطح سواد مالی کشورها توسط سازمان توسعه و تعاون اقتصادی و شبکه بین‌المللی تحصیلات مالی استفاده شده است که با اندکی تغییرات به منظور بومی‌سازی پرسش‌نامه نهایی پژوهش حاضر تنظیم شد.

از منظر اعتبار و روایی این پرسشنامه توسط نظرات و ملاحظات اساتید و خبرگان حرفه تأیید و بومی‌سازی شده است. اعتبار پرسشنامه با روش آلفای کرونباخ برابر با ۰.۸۱ محاسبه گردید.

در این پژوهش برای بررسی سواد مالی افراد از ۶ سوال استفاده شده است. در پاسخ به سوالات پرسشنامه، کسب نمره ۱ تا ۲ خیلی ضعیف، نمره بیشتر از ۲ تا ۳ ضعیف، نمره بیشتر از ۳ تا ۴ متوسط، نمره بیشتر از ۴ تا ۵ خوب، و در نهایت نمره بیشتر از ۵ تا ۶ خیلی خوب (مطلوب) است. با توجه به اینکه سوالات به نحوی طراحی شده‌اند تا همه افراد، ولو با سطوح تحصیلی

اصلاح و تربیت و حتی نهادهای پذیرنده خدمات عمومی رایگان به عنوان جایگزین‌های حبس و مسلماً عموم مردم بسیار مهم است. این امر در کنار فرصت‌های شغلی به کاهش میزان تکرار جرم و در نهایت به پیشگیری از جرم کمک می‌کند.

پیشینه پژوهش

دروتاروا و همکاران او در مطالعه خود در مورد جوامع رومانیایی به حاشیه رانده شده در اسلواکی دریافتند که سواد مالی پایین ارتباط تنگاتنگی با مشارکت در جرایم کوچک دارد (Drotárová & et. al, 2021:27). در مطالعه‌ای دیگر پژوهشگران متوجه شدند که تأثیر سواد مالی بر وقوع جرم برای جرایم خشونت‌آمیز بسیار بیشتر از جرایم علیه اموال است؛ در حالی که براساس فرضیه ابتدایی انتظار داشتند افراد بی‌سواد مالی به جای جرایم خشونت‌آمیز، مرتکب جرایم علیه اموال شوند (Jin & et.al, 2022:76-77).

مطالعه میدانی دیگر در کشور ترکیه نشان می‌دهد سطح سواد مالی اولیه محکومان با توجه به انواع جرایم متفاوت است. برخی از گروه‌های جنایی سواد مالی بیشتری نسبت به سایرین نشان دادند. همه گروه‌های مجرمانه به غیر از محکومان به قتل و کسانی که به دلیل آسیب‌های شدید بدنی محکوم شدند، سواد مالی کمتر از حد متوسط داشتند. همچنین این مطالعه نشان می‌دهد که سطح دانش مالی محکومان متناسب با سطح تحصیلات افزایش می‌یابد (Geyikci et.al, 2021:152-153). پژوهش دیگر (Glidden, 2018:15-21) نشان می‌دهد در مقایسه با زنان در جامعه عمومی، زنان زندانی از سطح سواد مالی پایین‌تری، به‌ویژه از نظر دانش و درک آن‌ها از نرخ‌های بهره، نرخ تورم، سهام، اوراق قرضه و وام مسکن برخوردارند. میلیتز و مارکوس دریافتند که سطح سواد مالی محکومان آمریکایی پایین است و بین سطح سواد مالی با زمان سپری شده در زندان، دفعات زندانی شدن و انواع جرایم ارتكابی رابطه مثبت وجود دارد (Mielitz & et.al, 2018:323).

مطالعه میدانی در میان زندانیان آرکانزاس در سال ۲۰۱۵ و مقایسه آنها با نتایج مربوط به ۲۱۱ مرد آرکانزاس که به‌عنوان بخشی از مطالعه اخیر مؤسسه مالی (FINRA) در سال ۲۰۱۲ انجام شده، نشان می‌دهد که توانایی مالی زندانیان کمتر از مردان در جامعه است (Galchus, 2014:784). پژوهش دیگری در میان همین زندانیان در سال ۲۰۱۷ نشان می‌دهد زندانیان سطح سواد مالی پایین دارند. همچنین در این پژوهش نشان داده شده

تبیین توزیع جامعه نمونه از آزمون شاپیرو ویلک استفاده خواهد شد. لازم به ذکر است که کلیه فرایندها یاد شده با استفاده از نرم افزار spss 24 صورت انجام شده است. آزمون های انجام شده در سطح زیر ۰/۰۵ معنی دار تلقی گردید.

یافته‌های پژوهش

۱. تحلیل‌های آماری توصیفی

در این قسمت پس از گردآوری داده‌ها، با استفاده از آمار توصیفی که شامل فراوانی و درصد و شاخص‌های مرکزی (میانگین) و پراکندگی (واریانس، انحراف معیار) می باشد به توصیف نمونه پرداخته می‌شود.

پایین، قادر به پاسخ دادن آن‌ها باشند، نمره بیشتر از ۵ تا ۶ به عنوان حد مطلوب انتخاب شده است.

هریک از سؤالات پرسشنامه نماینده یکی از عناصر اصلی اقتصاد و مسائل مالی، یعنی تورم، سود، تخفیف، ریسک و ... است. سؤال اول، شناخت زندانی را از نحوه محاسبه سود مورد ارزیابی قرار می‌دهد. سؤال دوم، درک زندانی را از تورم مورد پرسش قرار می‌دهد. سؤال سوم، ریسک پذیری و شناخت زندانی در خصوص ریسک را مورد پرسش قرار می‌دهد. سؤال چهارم، تشخیص زندانی را در مقوله درخواست وام مورد اندازه‌گیری قرار می‌دهد. سؤال پنجم، آگاهی زندانی را از بهره وام مورد پرسش قرار می‌دهد. و در نهایت سؤال ششم، توانایی‌های زندانی در اخذ تخفیف را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

جامعه آماری پژوهش حاضر جهت تکمیل پرسش نامه‌ها، زندانیان مرد دو جرم سرقت و کلاهبرداری حاضر در زندان مرکزی (فشافویه) تهران بزرگ است. با توجه به دشواری و امنیتی بودن ورود به محیط زندان با همکاری ریاست محترم حوزه قضایی زندان اوین و نامه‌نگاری با سازمان زندان ها و موافقت دفتر آموزش و پژوهش این سازمان، امکان ورود به زندان و تکمیل پرسش نامه فراهم گردید. با هماهنگی ریاست زندان مرکزی تهران، حدود ۵۰۰ پرسش نامه در اختیار کادر اداری و مددکاران اجتماعی حاضر در این زندان قرار گرفت تا پرسش نامه‌ها به صورت تصادفی توسط محکومین به سرقت و کلاهبرداری حاضر در زندان تکمیل شود. در ابتدا حدود ۲۵۶ پرسش نامه تکمیل شد و مابقی پرسش نامه‌ها توسط زندانیان به مددکاران تحویل داده نشد. به منظور رسیدن به اقناع پژوهشی و اطمینان بر سرایت نتایج به سایر زندانیان کشور، مجدداً حدود ۳۰۰ پرسش نامه در اختیار مددکاران قرار گرفت تا در دیگر سلول های مختص نگهداری زندانیان سارق و کلاهبردار منتشر و با دقت و نظارت بر تحویل پرسش نامه و این دفعه با حضور خود پژوهشگر تحت حفاظت کادر امنیتی زندان، تکمیل شود. در مجموع و در پایان کار پرسش نامه های تکمیلی خروجی از زندان حدود ۵۵۶ عدد شد. از این تعداد ۴۸۱ پرسش نامه به صورت دقیق و کامل و ۷۵ پرسش نامه ناقص پاسخ داده شده بود که از فرایند ارزیابی خارج گردید.

برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده، ابتدا آمار توصیفی که به بررسی متغیرهای جمعیت شناختی تحقیق شامل جنسیت و پایه تحصیلی می‌پردازد؛ مورد بررسی قرار می‌گیرد. پس از آن برای بررسی سؤالات پژوهش از آزمون تحلیل واریانس و ضریب همبستگی پیرسون، استفاده می‌گردد. اما قبل از آن برای

جدول ۱- شاخص‌های توصیفی متغیرهای جمعیت‌شناختی

متغیرها	فراوانی	درصد	
وضعیت تأهل	مجرد	۲۲۲	۲۶/۲
	متاهل	۲۵۵	۵۳٪
	بی‌پاسخ	۴	۰/۸
سن	۳۰ سال و کمتر	۱۵۹	۳۳/۱
	بین ۳۱ تا ۴۰ سال	۱۵۲	۳۱/۶
	۴۱ سال و بیشتر	۱۵۷	۳۲/۶
	بی‌پاسخ	۱۳	۲/۷
میزان تحصیلات	زیر دیپلم	۱۶۵	۳۴/۳
	دیپلم	۱۴۲	۲۹/۵
	فوق دیپلم	۴۰	۸/۳
	لیسانس	۷۳	۱۵/۲
	فوق لیسانس	۳۶	۷/۵
	دکتری	۲۲	۴/۶
	بی‌جواب	۳	۰/۶
نوع جرم	سرقت	۲۷۷	۵۷/۶
	کلاهبرداری	۲۰۱	۴۱/۸
	بی‌جواب	۳	۰/۶
تعداد دفعات زندانی شدن	یک بار	۲۷۰	۵۶/۱
	دوبار	۱۱۷	۲۴/۳
	سه بار	۴۲	۸/۷
	چهار بار	۴۶	۹/۶
	بی‌جواب	۶	۱/۲

بودند. لازم به ذکر است که در این تقسیم بندی ۰/۸ درصد از افراد نیز وضعیت تأهل خود را مشخص ننموده‌اند. توزیع فراوانی مقطع تحصیلی پاسخگویان در این پژوهش حاکی از آن است که

بر اساس جدول شماره ۱، از کل افراد نمونه مورد بررسی که ۴۸۱ نفر می‌باشد، ۵۳٪ متاهل و ۲۶/۲٪ درصد نیز مجرد

سطح ۰.۵/. معنادار نیست، بنابراین شرط برابری واریانس‌های درون گروهی و نیز توزیع نرمال بودن داده‌ها برقرار است.

از کل افراد نمونه، ۳۴/۳٪ دارای مدرک زیر دیپلم و ۴/۶٪ نیز دارای مدرک دکتری بودند که بیشترین و کمترین درصد از افراد نمونه را تشکیل می‌دادند. توزیع فراوانی سن پاسخگویان نیز در این پژوهش نشان داد که ۳۳/۱٪ از گروه سنی ۳۰ سال و کمتر، ۳۱/۶٪ بین ۳۱ تا ۴۰ سال و ۳۲/۶٪ نیز از گروه سنی ۴۱ سال و بیشتر بودند. لازم به ذکر است که در این تقسیم بندی ۲/۷ درصد از افراد نیز وضعیت سن خود را مشخص ننموده‌اند. از دو گروه زندانی مورد مطالعه در این پژوهش، یعنی زندانیان سارق و کلاهبردار، ۵۷/۶٪ از گروه سارقین بودند و ۴۱/۸٪ نیز از گروه کلاهبرداری بودند. لازم به ذکر است که در این تقسیم بندی ۰/۶ درصد از افراد نیز نوع جرم خود را مشخص ننموده‌اند. در نهایت، جدول شماره ۱ در خصوص نرخ تکرار جرم نشان می‌دهد که ۵۶/۱٪ از افراد نمونه برای اولین بار زندانی شده بودند که بیشترین درصد و فراوانی را به خود اختصاص داده است و تعداد دفعات ۳ بار زندانی شدن نیز با ۸/۷ درصد کمترین درصد و فراوانی را به خود اختصاص داده بود. لازم به ذکر است که در این تقسیم بندی ۱/۲ درصد از افراد نیز تعداد دفعات زندانی شدن خود را مشخص ننموده‌اند.

۲. تجزیه و تحلیل فرضیه‌های پژوهش

در این قسمت فرضیه‌های پژوهش بررسی می‌گردد. برای بررسی پژوهش با توجه به ماهیت ابزار مورد استفاده و اهداف تعیین شده، مقایسه میانگین دو گروه مستقل در سؤال‌های پژوهش با استفاده از آزمون تحلیل واریانس چند متغیره یک‌راهه مورد تحلیل قرار می‌گیرد. لازم به ذکر است که قبل از بررسی نتایج آزمون‌های مربوط به تحلیل فرضیه‌های پژوهش، ابتدا آزمون پیش فرض همگنی ضرایب رگرسیون در گزاره‌های فرضی مورد ارزیابی و نیز آزمون بررسی نرمال بودن توزیع نمرات و آزمون بررسی همگنی واریانس درون گروهی در فرضیات در حال بررسی انجام گرفت که به شرح ذیل ارائه می‌گردد.

۱.۲. بررسی نرمال بودن توزیع نمرات

برای بررسی نرمال بودن نمرات از آزمون‌های کولموگراف-اسمیرنف، گزارش مقادیر یک شاخص توزیع کجی و کشیدگی یا ترسیم بصری نمودار نمرات و شاپیرو-ویلک استفاده می‌شود. نتایج آزمون شاپیرو ویلک در جدول ۲ گزارش شده است. بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون شاپیرو ویلک چون مقادیر به دست آمده برای این آزمون‌ها در یک گروه در

جدول ۲- بررسی نرمال بودن توزیع داده‌های متغیرهای پژوهش با استفاده از آزمون شاپیرو ویلک

متغیر	گروه	شاپیرو ویلک مقدار	درجه آزادی	سطح معناداری
نحوه محاسبه سود	سارق	.928		.124
	کلاهبردار	.983		.079
تورم	سارق	.972		.103
	کلاه بردار	.967		.139
ریسک پذیری	سارق	.977		.111
	کلاه بردار	.903		.198
درخواست وام	سارق	.978		.077
	کلاه بردار	.926		.128
بهره وام	سارق	.957		.148
	کلاه بردار	.965		.135
اخذ تخفیف	سارق	.962		.152
	کلاه بردار	.963		.096
سواد مالی (کل)	سارق	.975		.099
	کلاه بردار	.984		.084

جهت بررسی همگن بودن واریانس درون گروهی از آزمون لوین استفاده شده است.

جدول ۳- نتایج آزمون لوین برای بررسی همگنی واریانس نمرات درون گروهی آزمودنی‌ها (n=۴۸۱)

متغیر	F	Sig.
نحوه محاسبه سود	.095	.760
تورم	5.615	.025
ریسک پذیری	.940	.341
درخواست وام	.000	1.000
بهره وام	.137	.715
اخذ تخفیف	1.034	.318
سواد مالی (کل)	.449	.508

مفروضه همگنی واریانس نمرات دو گروه با استفاده از آزمون لوین بررسی شد و با توجه به اینکه مقدار F لوین در سطح $\alpha = 0.05$ معنادار نبود، بنابراین این مفروضه همگنی واریانس داده‌ها و شیب رگرسیون برقرار می‌باشد.

۲.۲. فرضیه‌های پژوهش

در این قسمت ابتدا به بررسی فرضیه و متغیر اصلی پژوهش، یعنی ارتباط بین نرخ تکرار جرم و سطح سواد مالی زندانیان پرداخته می‌شود. سپس در ادامه فرضیات فرعی پژوهش، یعنی ارتباط بین سطح سواد مالی از یک سو و متغیرهایی چون وضعیت تأهل، سن، سطح تحصیلات و انواع جرم مورد مطالعه در این پژوهش از سوی دیگر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

فرضیه اول: ارتباط بین نرخ بازگشت به زندان (تکرار جرم) و سواد مالی زندانیان

بین میزان سواد مالی افراد نمونه به تفکیک نرخ تکرار جرم و بازگشت به زندان، تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۴- شاخص‌های آمار توصیفی برای متغیر سواد مالی افراد نمونه به تفکیک نرخ تکرار جرم و بازگشت به زندان

پیش‌آزمون	متغیر	میانگین	انحراف معیار
نحوه محاسبه سود	یک بار	.5185	.50058
	دو بار	.4444	.49904
	سه بار	.4286	.50087
	چهار بار	.4348	.50121
تورم	یک بار	.5481	.49860
	دو بار	.3846	.48860
	سه بار	.3571	.48497
	چهار بار	.3696	.48802
ریسک‌پذیری	یک بار	.5593	.49740
	دو بار	.4188	.49549
	سه بار	.3333	.47712
	چهار بار	.3478	.48154
درخواست وام	یک بار	.5815	.49423
	دو بار	.2991	.45985
	سه بار	.3571	.48497
	چهار بار	.3261	.47396
بهره وام	یک بار	.5704	.49594
	دو بار	.3761	.48648
	سه بار	.2857	.45723
	چهار بار	.4130	.49782
اخذ تخفیف	یک بار	.6815	.51233
	دو بار	.5897	.49400
	سه بار	.6905	.46790
	چهار بار	.4130	.49782
سواد مالی	یک بار	3.4593	2.06318

1.85517	2.5128	دو بار
1.82399	2.4524	سه بار
1.91914	2.3043	چهار بار

جدول ۵- نتایج آزمون معناداری تحلیل واریانس چند متغیری (مانوا) در دو گروه مورد مطالعه

نام آزمون	مقدار	F	فرضیه df	خطا df	سطح معناداری	مجذور اتا
اثر گروه	لامبدا ویلکز	13.971a	6.000	471.000	.000	.151

نتایج جدول (۵) نشان می‌دهد که سطوح معناداری آزمون ویلکز لاتندا در اثر گروه $[P \leq 0.05, \eta^2 = 0.151]$ و ویلکز لاتندا $= 0.955, 0.971/13 = F (6 \text{ و } 471)$ قابلیت استفاده از آزمون از متغیرهای وابسته تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۶- خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیره یکراهه در مورد فرضیه پنجم

شاخص منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	مجذور اتا η^2
نحوه محاسبه سود	.745	3	.248	.992	.396	.006
تورم	3.494	3	1.165	4.774	.003	.030
ریسک پذیری	3.833	3	1.278	5.242	.001	.032
درخواست وام	8.255	3	2.752	11.784	.000	.070
بهره وام	5.258	3	1.753	7.284	.000	.044
اخذ تخفیف	3.218	3	1.073	4.244	.006	.026
سواد مالی (کل)	119.270	3	39.757	10.141	.000	.061

طبق نتایج جدول (۶) مقدار F در متغیر سواد مالی (کل) بامقدار $\eta^2 = 0.061$ و $P = 0.001$ $(F (3 \text{ و } 471) = 10.141)$ د زیر مؤلفه‌های تورم بامقدار $\eta^2 = 0.030$ و $P = 0.001$ $(F (3 \text{ و } 471) = 3.494)$ و ریسک پذیری بامقدار $\eta^2 = 0.032$ و $P = 0.001$ $(F (3 \text{ و } 471) = 3.833)$

پیش آزمون			
انحراف	میانگین	متغیر	
معیار			
.48692	.3827	سرقت	نحوه محاسبه سود
.48484	.6269	کلاهبرداری	
.47789	.3502	سرقت	تورم
.48212	.6368	کلاهبرداری	
.49234	.4079	سرقت	ریسک پذیری
.49172	.5970	کلاهبرداری	
.47183	.3321	سرقت	درخواست وام
.47761	.6517	کلاهبرداری	
.47435	.3394	سرقت	بهره وام
.46894	.6766	کلاهبرداری	
.53338	.5993	سرقت	اخذ تخفیف
.46505	.6866	کلاهبرداری	
1.72900	2.4116	سرقت	سواد مالی
2.12355	3.8756	کلاهبرداری	

$(F_{(3, 471)} = 11/784)$ ، $P = 0/001$ و $\eta^2 = 0/070$ ، درخواست وام بامقدار $(F_{(3, 471)} = 7/284)$ ، $P = 0/001$ و $\eta^2 = 0/044$ ، بهره وام بامقدار $(F_{(3, 471)} = 4/244)$ ، $P = 0/006$ و $\eta^2 = 0/026$ ، و اخذ تخفیف، با مقدار $\alpha = 0/05$ در سطح معنادار می باشد. لذا می توان نتیجه گرفت که در کل بین میزان سواد مالی افراد نمونه به تفکیک نرخ تکرار جرم و بازگشت به زندان، تفاوت معناداری وجود دارد. و میزان سواد مالی افراد با یک بار و دو بار تکرار نرخ جرم و بازگشت به زندان بیشتر از ۳ و ۴ بار است. به عبارت دیگر، مقایسه میانگین افراد نمونه به تفکیک نرخ تکرار جرم و بازگشت به زندان (جدول ۴) نشان می دهد که هرچه سواد مالی افراد بالاتر باشد، نرخ تکرار جرم و بازگشت به زندان نیز کمتر می شود.

فرضیه دوم: ارتباط بین انواع جرم مورد مطالعه و

سواد مالی زندانیان

بین میزان سواد مالی افراد نمونه به تفکیک نوع جرم آنها تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۷- شاخص های آمار توصیفی برای متغیر سواد مالی افراد نمونه به تفکیک نوع جرم

شاخص منابع تغییرات	مجموع مجزورات	درجات آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری	مجزور η^2 اتا
نحوه محاسبه سود	6.946	1	6.946	29.401	.000	.058
تورم	9.570	1	9.570	41.593	.000	.080
ریسک پذیری	4.164	1	4.164	17.196	.000	.035
درخواست وام	11.899	1	11.899	52.899	.000	.100
بهره وام	13.249	1	13.249	59.452	.000	.111
اخذ تخفیف	.888	1	.888	3.469	.063	.007
سواد مالی (کل)	249.673	1	249.673	68.817	.000	.126

جدول ۸- خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیره یکراهه در مورد فرضیه چهارم

گرفت که در کل بین میزان سواد مالی افراد نمونه به تفکیک نوع جرم آنها تفاوت معناداری وجود دارد. مقایسه میانگین افراد نمونه به تفکیک نوع جرم (جدول ۷) نشان می‌دهد که سواد مالی افراد با نوع جرم کلاهبرداری بیشتر از افراد با نوع جرم سرقت می‌باشد، یعنی کلاهبرداران سواد مالی بیشتری نسبت به سارقین دارند.

فرضیه سوم: ارتباط بین وضعیت تأهل و سواد مالی زندانیان

بین میزان سواد مالی افراد نمونه به تفکیک وضعیت تأهل آنها تفاوت معناداری وجود دارد.

طبق نتایج جدول (۸) مقدار F در متغیر سواد مالی (کل) بامقدار $\eta^2 = 0/126$ و $F_{(1, 476)} = 68/817 P = 0/001$ ، و زیر مؤلفه های نحوه محاسبه سود به خود بامقدار $\eta^2 = 0/058$ و $F_{(1, 476)} = 29/401 P = 0/001$ ، تورم بامقدار $\eta^2 = 0/080$ و $F_{(1, 476)} = 41/593 P = 0/001$ ، ریسک پذیری بامقدار $\eta^2 = 0/035$ و $F_{(1, 476)} = 17/196 P = 0/001$ ، درخواست وام بامقدار $\eta^2 = 0/100$ و $F_{(1, 476)} = 52/899 P = 0/001$ ، بهره وام بامقدار $\eta^2 = 0/111$ و $F_{(1, 476)} = 59/452 P = 0/001$ در سطح $\alpha = 0/05$ معنادار می‌باشد. در زیر مؤلفه اخذ تخفیف، بامقدار $\eta^2 = 0/007$ و $F_{(1, 476)} = 3/469 P = 0/063$ ، نیز تفاوت معناداری بین گروه‌های مورد بررسی مشاهده نمی‌گردد. لذا می‌توان نتیجه

جدول ۹- شاخص‌های آمار توصیفی برای متغیر سواد مالی افراد نمونه به تفکیک وضعیت تأهل

پیش آزمون		متغیر	
انحراف معیار	میانگین	مجرد	متاهل
.49208	.4054	مجرد	متاهل
.49857	.5490	مجرد	متاهل
.49208	.4054	مجرد	متاهل
.50033	.5255	مجرد	متاهل
.51649	.4505	مجرد	متاهل
.54070	.5765	مجرد	متاهل

.52588	.3964	مجرد	درخواست وام
.53444	.5686	متاهل	
.48825	.3874	مجرد	بهره وام
.58047	.5922	متاهل	
.58818	.6171	مجرد	اخذ تخفیف
.51322	.6863	متاهل	
1.92349	2.6622	مجرد	سواد مالی
2.22526	3.4980	متاهل	

جدول ۱۰- خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیره یکراهه در مورد فرضیه اول

مجدور η^2	سطح معناداری	F	میانگین مجدورات	درجات آزادی	مجموع مجدورات	شاخص منابع تغییرات	
.021	.002	9.967	2.448	1	2.448	نحوه محاسبه	اثر وضعیت تاهل
.014	.009	6.942	1.711	1	1.711	تورم	
.014	.010	6.720	1.885	1	1.885	ریسک پذیری	
.026	.000	12.510	3.520	1	3.520	درخواست وام	
.035	.000	17.095	4.976	1	4.976	بهره وام	
.004	.171	1.881	.568	1	.568	اخذ تخفیف	
.038	.000	18.978	82.920	1	82.920	سواد مالی(کل)	

تفاوت معناداری بین گروههای مورد بررسی مشاهده نمی گردد. لذا می توان نتیجه گرفت که در کل بین میزان سواد مالی افراد نمونه به تفکیک وضعیت تاهل آنها تفاوت معناداری وجود دارد. مقایسه میانگین افراد نمونه به تفکیک وضعیت تاهل (جدول ۹) نشان می دهد که سواد مالی افراد متاهل بالاتر از افراد مجرد می باشد.

فرضیه چهارم: ارتباط بین سطح تحصیلات و سواد مالی زندانیان

بین میزان سواد مالی افراد نمونه به تفکیک سطح تحصیلات آنها تفاوت معناداری وجود دارد.

طبق نتایج جدول (۱۰) مقدار F در متغیر سواد مالی(کل) بامقدار $(\eta^2 = 0.038)$ و $P = 0.001$ $(F_{(1, 475)} = 18.878)$ ، و زیر مولفه های نحوه محاسبه سود به خود بامقدار $(\eta^2 = 0.021)$ و $P = 0.002$ $(F_{(1, 475)} = 9.967)$ ، تورم بامقدار $(\eta^2 = 0.014)$ و $P = 0.009$ $(F_{(1, 475)} = 6.942)$ ، ریسک پذیری بامقدار $(\eta^2 = 0.014)$ و $P = 0.010$ $(F_{(1, 475)} = 6.720)$ ، درخواست وام بامقدار $(\eta^2 = 0.026)$ و $P = 0.000$ $(F_{(1, 475)} = 12.510)$ ، بهره وام بامقدار $(\eta^2 = 0.035)$ و $P = 0.000$ $(F_{(1, 475)} = 17.095)$ در سطح $\alpha = 0.05$ معنادار می باشد. در زیر مولفه اخذ تخفیف بامقدار $(\eta^2 = 0.004)$ و $P = 0.171$ $(F_{(1, 475)} = 1.881)$ ، نیز

جدول ۱۱- شاخص‌های آمار توصیفی برای متغیر سواد مالی افراد نمونه به تفکیک سطح تحصیلات

متغیر	زیر دیپلم		دیپلم		فوق دیپلم	
	SD	M	SD	M	SD	M
نحوه محاسبه سود	.47065	.3273	.50132	.5211	.48305	.6500
تورم	.46353	.3091	.50132	.4789	.48305	.6500
ریسک پذیری	.49011	.3939	.50157	.4859	.48305	.6500
درخواست وام	.46097	.3030	.50177	.5000	.49614	.6000
بهره وام	.46353	.3091	.50157	.5141	.50637	.5000
اخذ تخفیف	.49372	.5879	.48717	.6197	.45220	.7250
سواد مالی (کل)	1.74825	2.2303	1.85840	3.1197	2.06916	3.7750
	لیسانس		فوق لیسانس		دکتری	
متغیر	SD	M	SD	M	SD	M
نحوه محاسبه سود	.49771	.5753	.46718	.6944	.50965	.4545
تورم	.49962	.5616	.43916	.7500	.50965	.5455
ریسک پذیری	.50303	.5205	.49441	.6111	.50965	.5455
درخواست وام	.49962	.5616	.43916	.7500	.50965	.4545
بهره وام	.48218	.6438	.40139	.8056	.50965	.4545
اخذ تخفیف	.61655	.6986	.42164	.7778	.51177	.5000
سواد مالی (کل)	2.16658	3.5616	2.03228	4.3889	2.31922	2.9545

جدول ۱۲- خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیره یکراهه در مورد فرضیه دوم

مجموع مجزورات	شاخص منابع تغییرات	درجات آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری	مجدور η^2
7.573	نحوه محاسبه سود	5	1.515	6.395	.000	.063
9.140	تورم	5	1.828	7.847	.000	.077

.027	.025	2.602	.640	5	3.202	ریسک پذیری
.074	.000	7.577	1.768	5	8.839	درخواست وام
.090	.000	9.384	2.158	5	10.789	بهره وام
.018	.136	1.687	.431	5	2.153	اخذ تخفیف
.110	.000	11.651	43.215	5	216.076	سواد مالی (کل)
		.237		472	111.793	نحوه محاسبه سود
		.233		472	109.950	تورم
		.246		472	116.195	ریسک پذیری
		.233		472	110.126	درخواست وام
		.230		472	108.541	بهره وام
		.255		472	120.508	اخذ تخفیف
		3.709		472	1750.671	سواد مالی (کل)

خطا

گرفت که در کل بین میزان سواد مالی افراد نمونه به تفکیک سطح تحصیلات آنها تفاوت معناداری وجود دارد. مقایسه میانگین افراد نمونه به تفکیک سطح تحصیلات (جدول ۱۱) نشان می دهد که سواد مالی افراد با سطح تحصیلات دیپلم تا فوق لیسانس بیشتر از سطح تحصیلات زیر دیپلم می باشد. به عبارت دیگر با افزایش سطح سواد، میزان سواد مالی افراد نمونه نیز سیر افزایشی دارد.

فرضیه پنجم: ارتباط بین سن و سطح سواد مالی زندانیان

بین میزان سواد مالی افراد نمونه به تفکیک سن آنها تفاوت معناداری وجود دارد.

طبق نتایج جدول (۱۲) مقدار F در متغیر سواد مالی (کل) بامقدار $(\eta^2 = 0/110)$ و $P = 0/001$ ($F_{(5, 472)} = 11/651$)، و زیر مولفه های نحوه محاسبه سود به خود بامقدار $\eta^2 = 0/063$ و $P = 0/001$ ($F_{(5, 472)} = 6/395$)، تورم بامقدار $\eta^2 = 0/077$ و $P = 0/001$ ($F_{(5, 472)} = 7/847$)، ریسک پذیری بامقدار $\eta^2 = 0/027$ و $P = 0/025$ ($F_{(5, 472)} = 2/602$)، درخواست وام بامقدار $\eta^2 = 0/074$ و $P = 0/001$ ($F_{(5, 472)} = 7/577$)، بهره وام بامقدار $\eta^2 = 0/090$ و $P = 0/001$ ($F_{(5, 472)} = 9/384$)، و اخذ تخفیف بامقدار $\eta^2 = 0/018$ و $P = 0/136$ ($F_{(5, 472)} = 1/687$) در سطح $\alpha = 0/05$ معنادار می باشد. در زیر مولفه اخذ تخفیف، بامقدار $\eta^2 = 0/018$ و $P = 0/136$ ($F_{(5, 472)} = 1/687$)، نیز تفاوت معناداری بین گروه های مورد بررسی مشاهده نمی گردد. لذا می توان نتیجه

جدول ۱۳- شاخص های آمار توصیفی برای متغیر سواد مالی افراد نمونه به تفکیک سن

متغیر	۳۰ سال و کمتر		۳۱ تا ۴۰ سال		۴۱ سال و بالاتر	
	SD	M	SD	M	SD	M
نحوه محاسبه سود	.48107	.3585	.50126	.4803	.48419	.6306
تورم	.46824	.3208	.50161	.5066	.49172	.5987
ریسک پذیری	.49195	.4025	.49952	.4539	.49039	.6051

درخواست وام	.2704	.44559	.5329	.50057	.5987	.49172
بهره وام	.3270	.47062	.5000	.50165	.6242	.48588
اخذ تخفیف	.5723	.56769	.6645	.47374	.6815	.46737
سواد مالی (کل)	2.2516	1.61076	3.1382	2.08765	3.7389	2.11874

جدول ۱۴- خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیره یکراهه در مورد فرضیه سوم

شاخص منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	مجدور اتا η^2
نحوه محاسبه سود	5.867	2	2.933	12.279	.000	.050
تورم	6.338	2	3.169	13.352	.000	.054
ریسک پذیری	3.491	2	1.745	7.154	.001	.030
درخواست وام	9.527	2	4.763	20.715	.000	.082
بهره وام	7.042	2	3.521	14.907	.000	.060
اخذ تخفیف	1.089	2	.545	2.131	.120	.009
سواد مالی (کل)	176.979	2	88.489	23.269	.000	.091

گرفت که در کل بین میزان سواد مالی افراد نمونه به تفکیک سن آنها تفاوت معناداری وجود دارد. مقایسه میانگین افراد نمونه به تفکیک سن (جدول ۱۳) نشان می دهد که سواد مالی افراد با سن بالاتر از ۳۱ بیشتر از افراد با میزان سنی ۳۰ سال و کمتر است. به عبارت دیگر با افزایش میزان سن، میزان سواد مالی افراد نمونه نیز افزایش دارد.

نتیجه گیری

یافته های پژوهش نشان داد میان وضعیت تأهل و سواد مالی زندانیان تفاوت معناداری وجود دارد. بدین ترتیب که زندانیان متأهل در مقایسه با زندانیان مجرد، سواد مالی بیشتری دارند. این امر موافق فرضیه نخست پژوهش است. چون افراد متأهل در

طبق نتایج جدول (۱۴) مقدار F در متغیر سواد مالی (کل) بامقدار $\eta^2 = 0/091$ و $F(2, 468) = 23/269$ $P = 0/001$ ، و زیر مولفه های نحوه محاسبه سود به خود بامقدار $\eta^2 = 0/050$ و $F(2, 468) = 12/279$ $P = 0/001$ ، تورم بامقدار $\eta^2 = 0/054$ و $F(2, 468) = 13/352$ $P = 0/001$ ، ریسک پذیری بامقدار $\eta^2 = 0/030$ و $F(2, 468) = 7/154$ $P = 0/001$ ، درخواست وام بامقدار $\eta^2 = 0/082$ و $F(2, 468) = 20/715$ $P = 0/001$ ، بهره وام بامقدار $\eta^2 = 0/060$ و $F(2, 468) = 14/907$ $P = 0/001$ در سطح $\alpha = 0/05$ معناداری می باشد. در زیر مولفه اخذ تخفیف، بامقدار $\eta^2 = 0/009$ و $F(2, 468) = 2/131$ $P = 0/120$ ، نیز تفاوت معناداری بین گروه های مورد بررسی مشاهده نمی گردد. لذا می توان نتیجه

به جامعه که سابقه کمی در امور مالی شخصی دارند یا اصلاً سابقه ندارند، از همان ابتدا آنها را در معرض شکست قرار می‌دهد و البته این می‌تواند بر میزان تکرار جرم تأثیر بگذارد. زیرا زندانیان پس از آزادی ممکن است زمان طولانی و دشواری برای ساختن ثروت مورد نیاز خود جهت ایجاد آینده‌ای با ثبات داشته باشند، حتی اگر شغل ثابتی به دست بیاورند. در نتیجه، آنها نسبت به جامعه عمومی بی‌تفاوت می‌مانند و در برابر بحران‌های اقتصادی آسیب‌پذیر هستند. افزایش توانایی انباشت دارایی که با سواد مالی همراه است، ممکن است شبکه ایمن برای زندانیان سابق جهت عبور از زمان‌های مالی سخت که با بیکاری نیز همراه است، فراهم کند. هم داده‌های نظری و هم داده‌های پیمایشی که در این پژوهش ارائه شده‌اند، نیاز به آموزش سواد مالی در مؤسسات اصلاح و تربیت را نشان می‌دهند. بدون چنین آموزش‌هایی، بسیاری از مجرمان سابق به محض رها شدن در جامعه برای شکست آماده می‌شوند و این تنها می‌تواند نرخ تکرار جرم را افزایش دهد. این بدان معنا نیست که جنبه‌های دیگر برنامه‌های ورود مجدد، مانند آموزش شغلی، مفید نیستند، اما یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که آموزش سواد مالی باید بخشی جدایی‌ناپذیر از هر برنامه ورود مجدد باشد. بهبود سواد مالی زندانیان مانند آموزش ماهیگیری به مردم به جای دادن ماهی است و به زندانی کمک می‌کند با جمع‌آوری ثروت و زندگی در جامعه‌ای عاری از جرم و جنایت، استانداردهای زندگی بالایی داشته باشد. این آموزش پس از بازگشت به جامعه مفید تلقی می‌شود، زیرا بازپذیری مجرمان سابق را افزایش می‌دهد و در نتیجه شانس آنها را برای به دست آوردن شغل پرسود و انباشت ثروت پس از آزادی را افزایش می‌دهد.

علاوه بر این نتایج، می‌توان تأکید کرد که آموزش سواد مالی نه تنها به عنوان یک ابزار کاهش نرخ تکرار جرم عمل می‌کند، بلکه نقش مهمی در توانمندسازی زندانیان برای حیات پس از زندان دارد. آموزش سواد مالی به زندانیان با تأکید بر مراقبت پس از خروج از زندان، یک راهکار جامع و کارآمد برای بهبود زندگی آنان پس از آزادی است. این آموزش به زندانیان امکان می‌دهد تا مهارت‌های مالی ضروری را یاد بگیرند و به آنها این اجازه را می‌دهد که با چالش‌های اقتصادی پس از آزادی مواجه شوند. یکی از مفاهیم مهم آموزش سواد مالی در زمینه مراقبت پس از خروج، آموزش مدیریت بودجه است. زندانیان با یادگیری راهکارهای مدیریت درآمد و هزینه، می‌توانند از منابع مالی خود به بهترین نحو استفاده و از مشکلات مالی پیشگیری کنند. همچنین، آموزش مفاهیم سرمایه‌گذاری و ایجاد منابع درآمد

جهت کسب درآمد به منظور تأمین معاش خانواده خویش بیشتر مجبورند در عرصه اقتصادی فعالیت نمایند و بالتبع سر و کار آنها با مسائل اقتصادی و روش‌های درآمدزایی بیشتر است و به همین دلیل به صورت تجربی سواد مالی آنها بیشتر می‌شود.

در خصوص ارتباط بین سطح تحصیلات و میزان سواد مالی زندانیان، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد بین سطح تحصیلات و سواد مالی رابطه مثبت معنادار وجود دارد. بدین صورت که با افزایش سطح تحصیلات میزان سواد مالی زندانیان افزایش می‌یابد. نتیجه پژوهش حاضر در خصوص این یافته موافق پژوهش گلیدن و براون (۲۰۰۷)، گیکیچی و همکاران در ترکیه (۲۰۲۱) و پژوهش نگوین در سال ۲۰۱۹ است. اما یافته‌های پژوهش میرجلیلی در بین زندانیان یزد در سال ۱۳۹۷ نتیجه مخالف را نشان می‌دهد. پژوهش حاضر حاکی از آن است که بین سطح تحصیلات با سواد مالی رابطه معناداری وجود ندارد؛ زیرا سواد مالی نیازمند مطالعات تخصصی و دانش اختصاصی است و صرف تحصیلات دانشگاهی نمی‌تواند تبیین‌کننده افزایش سواد مالی باشد.

در خصوص تأثیر افزایش سن بر سطح سواد مالی پژوهش حاضر حاکی از آن است که رابطه مثبت بین سن و سطح سواد مالی وجود دارد و با افزایش سن، سطح سواد مالی افزایش می‌یابد. زیرا با افزایش سن و کسب تجربه در مسائل اقتصادی، علی‌القاعده سواد مالی به صورت تجربی افزایش می‌یابد. یافته‌های پژوهش لوساردی (۲۰۱۵)، کارا و کوگو (۲۰۱۶) و گلیدن و براون (۲۰۱۷) موافق یافته پژوهش حاضر می‌باشد.

همچنین یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد محکومین به حبس بابت جرم کلاهبرداری نسبت به محکومین به حبس بابت سرقت سواد مالی بیشتری دارند. زیرا کلاهبرداران در علم جرم شناسی به عنوان مجرمین با استعداد جنایی بالا و هوش بالای مجرمانه شناخته می‌شوند (Yaghoubi & et al., 2014: 193-194). این دسته از مجرمین از هوش و سواد اقتصادی نسبتاً خوبی در مقایسه با مجرمین عادی، مانند سارقین برخوردار هستند؛ بنابراین بالا بودن سواد مالی آنها نسبت به سارقین قابل پیش‌بینی بود.

در مورد آخرین فرضیه پژوهش، یعنی تأثیر سواد مالی بر نرخ تکرار جرم، یافته‌های پژوهش حاضر فرضیه مطروحه را تأیید کرده و نشان می‌دهد با افزایش سواد مالی نرخ تکرار جرم و بازگشت به زندان کاهش می‌یابد. در حقیقت، هم‌راستای نظریه سواد مالی و سرمایه انسانی بی‌سواد مالی یکی از موانع انباشت ثروت از سوی زندانیان سابق است و بازگرداندن زندانیان سابق

می‌شوند. در نهایت، این تحقیق نشان می‌دهد که نهادهای اجتماعی و حکومتی می‌توانند با ایجاد برنامه‌های آموزشی جدید و به‌روز در خصوص سواد مالی در محیط زندان، نقش مهمی در کاهش جرم و تشویق به بازگشت مثبت زندانیان به جامعه داشته باشند. به نظر می‌رسد، پوشش برنامه‌های آموزشی مالی - اقتصادی برای افراد زیر ۱۸ سال در محیط کانون اصلاح و تربیت و همچنین در مدارس، از اهمیت بیشتری برخوردار است. چنین سیاستی، یعنی افزایش سطح سواد و مهارت مالی افراد از طریق آموزش، نه تنها زندان، کانون اصلاح و تربیت، بلکه تمامی محیط‌های آموزشی مهم، مانند دانشگاه و مدارس را شامل می‌شود و اثربخشی برنامه‌های آموزشی را در ارتقاء مهارت‌های مالی و کاهش جرم بهبود می‌بخشد.

ثابت، زندانیان را به سمت ایجاد فرصت‌های شغلی و کسب درآمد پایدار پس از آزادی هدایت می‌کند. به علاوه، آموزش سواد مالی می‌تواند زندانیان را به تشکیل کسب و کارهای کوچک ترغیب کند که این اقدام نه تنها به ایجاد فرصت‌های شغلی برای خودشان منجر می‌شود، بلکه به اشتغال دیگران نیز کمک می‌کند. این سیاست جنایی، با افزایش مهارت‌های مالی و توانایی‌های کارآفرینی زندانیان، به عنوان یک گام مؤثر در جهت توانمندسازی اجتماعی آن‌ها عمل می‌کند و از جرم و جنایت پس از آزادی جلوگیری می‌کند.

از این رو، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های آموزشی در محیط‌های زندانی به‌ویژه بر آموزش سواد مالی تمرکز داشته باشند. این برنامه‌ها نه تنها به زندانیان کمک می‌کنند تا مشکلات مالی خود را مدیریت کرده و به سمت یک زندگی پایدار حرکت کنند، بلکه باعث ایجاد ارتباط مثبت آن‌ها با جامعه پس از آزادی

References

- [1] Abousaeidi, M., Moayyedini, M., Heirani, F. (2021). Evaluating the Financial Literacy of Managers in Private Sector Companies. *Financial Accounting Knowledge*, 8(2), 195-219. (In Persian)
- [2] Aliyvardi Nia, Akbar, & Hassani, Mohammad Reza. (2014). Reintegrative Shaming as an Example of Cultural Strategy in Crime Control. *Journal of Social and Cultural Strategy*, 3(6), 7-38. (In Persian)
- [3] Bernheim, D. (1995). Do households appreciate their financial vulnerabilities? An analysis of actions, perceptions, and public policy. *Tax Policy and Economic Growth*, 3, 11-13. (In English)
- [4] Bjerck, D. (2010). Thieves, thugs, and neighborhood poverty. *Journal of Urban Economics*, 68(3), 231-246 Available on: <https://doi.org/10.1016/j.jue.2010.06.002>. (In English)
- [5] Diyanti Dilami, Z., Haniehazadeh, M. (2015). Investigating the Level of Financial Literacy in Tehran Families and Its Associated Factors. *Journal of Financial Knowledge Securities Analysis*, 8(23), 115-139. (In Persian)
- [6] Drotárová, J., Misiuk, A., & Gedeonová, Z. (2021). Improving financial literacy of a selected group in favour of eliminating crime. *VUZF Review*, 6(3), 20-29. (In English)
- [7] Emadzadeh, Mustafa. (2016). Human capital theory. *Geographical Research*, (18), 75-90. (In Persian)
- [8] FINRA Investor Education Foundation. (2013). *Financial capability in the United States: Report of findings from the 2012 national financial capability study*. Washington, DC: Author. (In English)
- [9] Fox, J., Bartholomae, S., & Lee, J. (2005). Building the case for financial education. *Journal of Consumer Affairs*, 39(1), 195-214. (In English)
- [10] Galchus, K. (2014). The case for financial literacy training in correctional Institutions. *International Research Journal of Applied Finance*, 6, 781-788. Retrieved from https://irjaf.com/View_Articles.html. (In English)
- [11] Geyikci, Burak & UZUNER, Ahmet & GEYİKÇİ, Seniye (2021). Determination of the Financial Literacy Characteristics of Prisoners: The Case of Turkey, a Developing Country, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi. Journal of Penal Law and Criminology 2021*, 9(1), 135-158. (In English)
- [12] Gillies, D. (2015). Human capital theory in education. In *Encyclopedia of educational philosophy and theory*, 24, 1-5. Singapore: Springer Publishing.
- [13] Glidden, M. D., & Brown, T. C. (2017). Separated by bars or dollar signs? A comparative examination of the financial literacy of those incarcerated and the general population. *American Journal of Criminal Justice*, 42(3), 533-553. (In English)

- [14] Halilovica, S. Zaimovicb, A. Berilob, A.A.Zaimovic, T. (2019), Financial Literacy Assessment in Bosnia and Herzegovina, 3rd World Conference on Technology. *Innovation and Entrepreneurship (WOCTINE) Procedia Computer Science*, 158, 836–843. (In English)
- [15] Hai, R., & Heckman, J. J. (2017). Inequality in human capital and endogenous credit constraints. *Review of Economic Dynamics*, 25, 4–36. (In English)
- [16] Holzer, H. J., Raphael, S., & Stoll, M. A. (2001). Perceived criminality, criminal background checks, and the racial hiring practices of employers. *The Journal of Law and Economics*, 49(2), 451–480. doi:10.1086/501089. (In English)
- [17] Jin, Justin & Liu, Suyi & Nainar, Khalid. (2022). Financial Literacy and Crime Incidence. *Corporate Ownership & Control*, 19(4), 72-79. (In English)
- [18] Langan, P. A., & Levin, D. J. (2002). Recidivism of prisoners released in 1994. *Federal Sentencing Reporter*, 15(1), 58–65. (In English)
- [19] Karger, H. J. (2004). Scamming the poor: The modern fringe economy. *The Social Policy Journal*, 3(1), 39–54. (In English)
- [20] Kafashi, Majid; Islamic, Enayat. (2008). Investigating factors affecting recidivism and return to prison in North Khorasan province. *Social Research Quarterly*, 2(4), 57-69. (In Persian)
- [21] Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2008). Planning and financial literacy: How do women fare? *American Economic Review*, 98(2), 413–417. (In English)
- [22] Lusardi, A. (2008). Financial literacy: An essential tool for informed consumer choice?. *Paolo Baffi Centre Research Paper*, 35, 1-30. (In English)
- [23] Marc D. Glidden, Timothy C. Brown, Molly Smith & Mary H. Hughes. (2018), Prisoners with Purses: The Financial Literacy and Habits of Incarcerated Women, *Corrections* 5(1), 1-24. (In English)
- [24] Martin, L. L. (2011). Debt to society: Asset poverty and prisoner reentry. *Review of Black Political Economy*, 38(2), 131–143. (In English)
- [25] Marbley, A. F., & Ferguson, R. (2005). Responding to prisoner reentry, recidivism, and incarceration of inmates of color: A call to the communities. *Journal of Black Studies*, 35(5), 633–649. (In English)
- [26] Mehdipour, Mohammad; Kendari, Amir; Saifi Qara Yataq, Daud. (2021). Factors affecting recidivism and return to prison among prisoners of Sistan and Baluchistan. *Intelligence and Criminal Research Quarterly*, 16(4), 59-86. (In Persian)
- [27] Mielitz, K. S., MacDonald, M., & Lurtz, M. (2018). Financial Literacy Education in a Work Release Program for and Incarcerated Sample. *Journal of Financial Counselling and Planning*, 29(2), 316-327. (In English)
- [28] Mirjalili, Hossein. (2017). *Analysis of the level of financial literacy of prisoners and its impact on their entrepreneurial intentions after release (case study of the General Directorate of Prisons in Yazd Province)*, senior thesis of the Department of Management, Faculty of Humanities, University of Science and Art. (In Persian)
- [29] Mozni, Elham; Dai Karimzadeh, Saeed; Ebrahimzadeh, Reza. (2014). *Investigating the level of financial literacy (a case study of master's degree students in financial fields in the universities of Isfahan city)*. International conference on management and economics in the 21st century. (In Persian)
- [30] Naam, Mokhtar. (2017). Conflict between the Right to Contractual Freedom and the Right to Consume. *Private Law Studies Quarterly*, 47(3), 551-570. (In Persian)
- [31] OECD. (2005). *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies*. Paris: OECD. (In English)
- [32] Petersilia, J. (2001). Prisoner reentry: Public safety and reintegration challenges. *The Prison Journal*, 81(3), 360–375. (In English)
- [33] Remund, D. L. (2010). Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 276–295. (In English)
- [34] Roshandel, Arman; Amiri, Hadi; Taghiani, Mehdi. (2017). Financial literacy and the necessity of measuring it in the new educational system; A case study of Shahreza city. *New Educational Approaches*, 13(1), 67-86 (In Persian)

- [35] Salehi Kordabadi, Sajjad; Zaddosti, Farzaneh; Zaddosti, Parvaneh. (2021). Evaluation and measurement of financial literacy of Gilan governorate employees. *Governance and Development*, 2(2), 125-146. (In presion)
- [36] Sampson, R. J., & Loeffler, C. (2010). Punishment's place: The local concentration of mass incarceration. *Daedalus*, 139(3), 20–31. (In English)
- [37] Seiter, R. P. (2002). Prisoner reentry and the role of parole officers. *Federal Probation*, 66(3), 50–54. (In English)
- [38] Smith, J. (2023). Understanding Financial Literacy: Components and Importance. *Journal of Financial Education*, 45(2), 123-145.(In English)
- [39] Shobe, M. A., Christy, K., Hamilton, L., Murphy-Erby, Y., Denny, G. S., & Givens, A. (2013). Examining relationships between financial capital and personal well-being. *Journal of Poverty*, 17(1), 47–62. (In English)
- [40] Yaghoubi, Ali; Aghayi, John Ahmad & Kardoust, Mezhgan(2014). Cognitive Approaches to White-Collar Crimes. *Criminal Law Research Quarterly*, 5(2), 191-219.(In presion)
- [41] <https://parsi.euronews.com/2017/08/09/iran-vulnerability-and-social-crime>
- [42] <https://omidfa.ir/entry/>
- [43] <https://www.ecc.news/fa/news/222624/nrkh-swad-maly-kshwr-chn-d-rsd-ast>
- [44] <https://www.farsnews.ir/news/14020904000485/>